

The Nord Stream 2 Project and the Interests of Germany, Russia, the European Union and the United States

Saeed Vosoughi¹

Associate Professor of International Relations, Faculty of Administrative
Sciences & Economics, University of Isfahan

Ali Mousaei

Ph.D. in International Relations, Faculty of Administrative Sciences &
Economics, University of Isfahan

(Date received: 19 July 2022 - Date approved: 19 September 2022)

Abstract

Introduction: Energy security is a high priority for Germany as an industrialized country and any disruption in this issue will severely damage the country's economic strength and security. Russia's conflicts with Eastern European states, the European Union and NATO since the collapse of the Soviet Union have made it clear to Germany that energy security is fragile given the high potential for conflict between the two sides. Therefore, in response to the concern that in case of any disruption in the transmission of Russian natural gas by the countries of Ukraine, Belarus and Poland to the countries of the European Union, how to supply the energy needed by the members of this union caused the German government to sign the Nord Stream 2 project with Russia despite serious opposition of some members of the European Union and the United States. This project is supposed to transfer Russian gas through the Baltic Sea from the port city of Ust-Luga to the port city of Greifswald in Germany through two pipelines for a distance of more than 1200 km. The capacity of these pipelines is about 55 billion cubic meters of gas per year. This pipeline, along with the Nord Stream 1 pipeline alone, can supply 110 billion cubic meters of gas needed by Europe, which constitutes a large part of Europe's gas imports from Russia. The Nord Stream 2 project, which was halted and ultimately sanctioned due to Russia's invasion of Ukraine in February 2022, was supposed to transport Russian gas directly to Germany without any intermediaries but due to the impact it could have on the security and interests of some members of the European Union and the United States, it caused us to see conflicts of interest between some European Union countries with

---

1. E-mail: s.vosoughi@ase.ui.ac.ir (Corresponding author)

Germany and Russia, Germany and the United States, and between Russia and the United States.

Research Question: What is the reason for the support of Germany and Russia, as well as the opposition of some members of the European Union and the United States to the Nord Stream 2 project?

Research Hypothesis: The research hypothesis is based on the different effects that the Nord Stream 2 project can have on the interests and security of Germany, Russia, some members of the European Union and the United States which has caused the support of Germany, Russia and also the opposition of some members of the European Union and the United States to the Nord Stream 2 project.

Theoretical Framework and Research Method: To answer the research question and test the hypothesis, the authors have used the qualitative method of multiple case studies to analyze the impact of the Nord Stream 2 project on the national security and interests of Germany, Russia, the United States and some members of the European Union. The data collection was also done in a library method and documents were collected as one of the methods of information collection and they were monitored using multiple case studies. In this way, at first the data was collected by referring to the sources related to the topic using note-taking tools and then the collected data was analyzed with a descriptive-analytical approach in the conceptual framework of Neo-realism theory and in this way, it has been tried to test the research hypothesis and answer the research question.

Results and Discussion: The results obtained from this article indicate that ensuring Germany's energy security in light of Russia's conflicts with the countries of the Eastern European region, the European Union and NATO, promoting Germany's centrality in the field of energy and converting it into a political and economic center of energy in the European Union, Stabilizing Germany's position and political and economic influence in Russia and eliminating fluctuations in the final gas transit price is one of the main reasons for Germany's support for this project. Diversification of energy transfer policy from Russia to Europe due to the high capacity of non-transit energy transfer from third countries to Germany, gain enormous revenues from gas exports in light of Russia's dependence on oil and gas revenues and the Provide Russia with a powerful tool to counter the anti-Russian policies of Eastern European countries, as well as the United States and Western institutions are the main reasons of Russian's support for the Nord Stream 2 project.

On the other hand, the European Union's greater dependence on Russian energy, concern about Russia's instrumental use of this project, deprivation of income from gas transit, ignoring the essential role of Poland and Ukraine in transferring Russian gas to Europe and removing their leverage over Russia, the impact of this project on the US sanctions and goals against Russia and the economic interests of this country in the European energy market is the main reason why some members of the European Union, especially Poland, Estonia, Latvia, Lithuania and the United States, oppose the Nord Stream 2 project.

Conclusion: In this article, using the propositions of the neorealist approach, we examined the interests of Germany, Russia, the European Union, and the United States in relation to the Nord Stream 2 project and the reasons for their support and opposition to this project. According to Neo-realist statements, due to the anarchic structure of the international system, governments seek to increase their power in various ways to achieve their national interests. At the top of national interests is survival and security and any strategy that can achieve this in the best way will be the priority of countries' foreign policy. Therefore, according to the results of this article, countries such as Germany, Russia, some members of the European Union and the United States have a realistic view of the Nord Stream 2 project and considering the effects that this project can have on the security and national interests of these countries, Germany and Russia have supported this project and some members of the European Union and the United States have opposed it.

Keywords: European Union, Germany, Neo-realism, Nord Stream 2, Russia, United States.

طرح نورد استریم ۲ و منافع آلمان، روسیه، اتحادیه اروپا و آمریکا

سعید وثوقی*

دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان

علی موسائی

دکتری گروه روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۸ - تاریخ تصویب: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸)

چکیده

طرح نورد استریم ۲ تا پیش از اقدام‌های روسیه در فوریه ۲۰۲۲ در اوکراین به موضوع چالش‌برانگیزی در اتحادیه اروپا و آمریکا تبدیل شده بود. به طوری که تأثیر این طرح بر امنیت و منافع برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا سبب دودستگی در میان اعضای اتحادیه اروپا شده بود. همچنین روابط میان آلمان و آمریکا را با چالش روبه‌رو کرده بود. از این رو، در این نوشتار می‌خواهیم به این پرسش پاسخ دهیم که علت حمایت آلمان و روسیه و همچنین مخالفت برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا با طرح نورد استریم ۲ چیست؟ در پاسخ این فرضیه مطرح است که علت حمایت و مخالفت این کشورها با این طرح تأثیرهایی است که این طرح می‌تواند بر امنیت و منافع ملی این کشورها داشته باشد. برای پاسخ‌گویی به این پرسش و آزمون فرضیه از روش کیفی مطالعه موردی چندگانه بهره می‌گیریم. روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای است و با رویکردی توصیفی تحلیلی در بستر مفهومی نظریه نواقح‌گرایی آن‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کنیم. بر مبنای آزمون فرضیه، تأمین امنیت انرژی، ارتقای مرکزیت آلمان در حوزه انرژی، تثبیت موقعیت سیاسی و اقتصادی آلمان در روسیه، تنوع‌سازی در سیاست انتقال انرژی، درآمد هنگفت صادرات گاز و قراردادان ابزار قدرتمند در اختیار روسیه، وابستگی بیشتر اتحادیه اروپا به انرژی روسیه، استفاده ابزاری روسیه از این طرح و تأثیر این طرح بر منافع اقتصادی و هدف‌های آمریکا در برابر روسیه از مهم‌ترین دلایل حمایت آلمان و روسیه و مخالفت آمریکا، لهستان، استونی، لیتونی و لیتوانی با این طرح بوده است.

واژگان اصلی: آلمان، آمریکا، اتحادیه اروپا، روسیه، نورد استریم دو، نواقح‌گرایی.

مقدمه

انرژی و تأمین پایدار آن برای کشورهای عضو اتحادیه اروپا^۱ به‌ویژه برای آلمان اهمیت راهبردی دارد. به‌طوری که این کشورها با در نظر گرفتن کمبود منابع همواره به دنبال تأمین امنیت انرژی خود بوده‌اند. بر این اساس، چگونگی تأمین امنیت انرژی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌های مختلف خارج از وابستگی‌های حزبی آن‌ها و افکار عمومی در آلمان و همچنین دیگر کشورهای اتحادیه اروپا به‌شمار می‌رود. پاسخ به این نگرانی که در صورت اختلال در انتقال گاز طبیعی روسیه از راه کشورهای اوکراین، روسیه سفید و لهستان به کشورهای اتحادیه اروپا، انرژی مورد نیاز اعضای این اتحادیه چگونه تأمین شود، آلمان را بر آن داشت با کاربست سیاستی دوجانبه با روسیه و با وجود مخالفت‌های جدی از سوی برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا، طرح نورد استریم ۲^۲ را شروع کنند. این طرح ۹،۵ میلیارد یورویی، قرار است از بستر دریای بالتیک^۳ گاز روسیه را از شهر بندری اوست لوگا^۴ در ساحل دریای بالتیک به شهر بندری گرایفسوالد^۵ در آلمان به‌وسیله دو خط لوله به مسافت بیش از ۱۲۰۰ کیلومتر و ظرفیت انتقال ۵۵ میلیارد مترمکعب در سال انتقال دهد. این خط لوله در کنار خط لوله نورد استریم ۱، به‌تنهایی می‌تواند ۱۱۰ میلیارد مترمکعب نیاز گازی اروپا را تأمین کنند. در واقع بخش بزرگی از واردات گاز اروپا از روسیه را شامل می‌شود. در این طرح که قرارداد ساخت آن در سال ۲۰۰۵ به‌وسیله گرهارد شرودر^۶، صدراعظم آلمان و ولادیمیر پوتین^۷، رئیس‌جمهور روسیه بسته شد، شرکت دولتی گاز پروم^۸ ۵۰ درصد و پنج شرکت اروپایی یونیپیر^۹، وینترشال^{۱۰}، شل^{۱۱}، اام وی^{۱۲} و انجی^{۱۳} نیز در مجموع ۵۰ درصد سهم دارند (Gazprom, 2021: 1-3). طرح نورد استریم ۲ تا پیش از اقدام‌های روسیه در فوریه ۲۰۲۲ در اوکراین که سبب شد این طرح به حالت تعلیق درآید و تحریم شود، سبب تضاد منافع میان برخی از اعضای اتحادیه اروپا با آلمان و روسیه، آلمان و آمریکا و همچنین میان روسیه و

-
1. European Union
  2. Nord Stream 2 Project
  3. Baltic sea
  4. City of Ust-Luga
  5. City of Greifswald
  6. Gerhard Schröder
  7. Vladimir Putin
  8. Gazprom
  9. Uniper Company
  10. Wintershall Company
  11. Shell Company
  12. OMV Company
  13. Engie Company

آمریکا شده بود. به گونه‌ای که دو دسته از کشورهای مخالف و موافق در برابر این طرح شکل گرفته بود.

در این نوشتار می‌خواهیم منافع آلمان، روسیه، اتحادیه اروپا و آمریکا در برابر طرح نورد استریم ۲ را بررسی کنیم تا به علت‌های حمایت آلمان و روسیه و همچنین مخالفت برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا با طرح نورد استریم ۲ دست یابیم و به پرسش این نوشتار پاسخ داده شود. فرضیه این نوشتار این است که دلیل حمایت آلمان و روسیه و مخالفت آمریکا، لهستان، استونی، لتونی و لیتوانی با این طرح، تأثیرهایی است که این طرح می‌تواند بر امنیت و منافع ملی این کشورها داشته باشد. در این نوشتار از روش کیفی مطالعه موردی چندگانه^۱ برای مطالعه و بررسی موردی و به تفکیک، تأثیر طرح نورد استریم ۲ بر امنیت و منافع ملی آلمان، روسیه، آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه اروپا بهره می‌گیریم. گردآوری داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای به‌عنوان یکی از شیوه‌های گردآوری اطلاعات و داده‌ها در روش مطالعه موردی چندگانه است. بدین صورت که ابتدا داده‌ها با مراجعه به منابع مرتبط با موضوع با استفاده از فیش برداری گردآوری و سپس داده‌های گردآوری شده را با رویکردی توصیفی تحلیلی در بستر مفهومی نظریه نواقع‌گرایی^۲ تجزیه و تحلیل می‌کنیم. بدین‌گونه فرضیه نوشتار را می‌آزماییم. این نوشتار در سه بخش تنظیم شده است: در بخش اول به پیشینه نوشتار می‌پردازیم تا بدین وسیله، تفاوت این نوشتار با پژوهش‌های پیشین که در مورد موضوع نوشتار نوشته شده‌اند مشخص شود. در بخش دوم، نظریه نواقع‌گرایی را به‌عنوان چارچوب نظری پژوهش تشریح می‌کنیم. سپس در بخش سوم به صورت موردی، تأثیر طرح نورد استریم ۲ بر امنیت و منافع ملی آلمان، روسیه، آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه را بررسی می‌کنیم.

نقشه ۱: مسیر عبور خطوط لوله نورد استریم ۱ و ۲

1. Multiple Case Study
2. Neorealism

Source: Isna News, 2021: 1

پیشینه پژوهش

در مورد طرح نورد استریم ۲ به دلیل اهمیت این طرح در زمینه تأثیر آن بر امنیت و منافع ملی کشورهای مختلف، آثار متعددی به زبان لاتین نوشته شده است، اما با بررسی منابع داخلی به این نکته پی می‌بریم که در این زمینه آثار اندکی به زبان فارسی وجود دارد. آثاری که فقط اشاره‌ای به این تأثیر کرده‌اند و به بررسی جامع تأثیر این طرح بر کشورهایی که امنیت و منافع ملی آن‌ها در تأثیر مستقیم این طرح قرار دارد نپرداخته‌اند. در ادامه تعدادی از این آثار را می‌آوریم.

صباغیان و رسولی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل پایداری روابط انرژی روسیه و اتحادیه اروپا پس از بحران اوکراین از دیدگاه نظریه وابستگی متقابل» می‌گویند با وجود تیرگی و پایین آمدن سطح روابط بین دو طرف پس از بحران ۲۰۱۴ اوکراین، متغیر انرژی مانع از قطع روابط به طور کامل شده است، زیرا در حوزه انرژی به ویژه در حوزه گاز نوعی وابستگی متقابل فزاینده میان روسیه و اتحادیه اروپا به دلایلی مانند مشکلات فنی اتحادیه اروپا برای جایگزینی واردات گاز روسیه، قراردادهای طولانی مدت در حوزه انرژی بین دو طرف و منافع شرکت گازپروم در بازار اروپا به وجود آمده است. فرجی راد و صالحی دولت‌آباد (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «اهمیت نقش انرژی در سیاست خارجی روسیه» به این نتیجه رسیده‌اند که روسیه از تبدیل انرژی به ابزار سیاست خارجی چندین هدف دارد: بازسازی زیرساخت‌های اقتصادی، تقویت موقعیت این کشور به عنوان قدرت بزرگ در سیاست‌گذاری بین‌المللی، احیای نفوذ و معکوس کردن روند حرکت کشورهای اروپای شرقی و مرکزی در همگرایی بیشتر با نهادهای غربی و سرانجام تضعیف نفوذ آمریکا در قاره اروپا. در همین زمینه، کسین و کسسیک^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «درک سیاست جدید انرژی روسیه پس از بحران کریمه: مطالعه موردی در مورد طرح‌های ترک استریم، قدرت سیبری و نورد استریم ۲» معتقدند روسیه از زمان انقلاب نارنجی در سال ۲۰۰۴ متوجه این موضوع شده است که با توجه به سیاست‌های غرب‌گرایانه اوکراین، امنیت خطوط انتقال انرژی این کشور از خاک اوکراین به اروپا ممکن است در آینده به خطر بیفتد. در نتیجه، طرح نورد استریم ۲ را با همراهی آلمان راه‌اندازی کرد تا از این راه، گاز خود را بدون عبور از خاک کشور سوم به اروپا انتقال دهد. همچنین اهرم فشاری در برابر سیاست‌های غرب‌گرایانه اوکراین نیز به دست آورد.

برنهارت^۲ (۲۰۱۹) در کتابی با عنوان «سیاست اقتصادی خارجی آلمان در میدان تنش شرق و غرب: مورد گاز نورد استریم ۲» بیان می‌دارد یکی از دلایل اقدام آلمان برای راه‌اندازی خط

1. Casin and Kisacik
2. Bernhardt

لوله نورد استریم ۲ به سیاست‌های انرژی در آلمان برای کاهش تولید انرژی هسته‌ای و کنارگذاشتن زغال سنگ در دهه آینده برمی‌گردد. سیاست‌هایی که واردات انرژی به‌ویژه گاز طبیعی را در مرکز راهبردهای سیاست خارجی این کشور قرار داده است. آدومیت^۱ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «آلمان، اتحادیه اروپا و روسیه: درگیری بر سر نورد استریم ۲» می‌نویسد این طرح از زمان تأسیس، اختلاف‌های فراوانی در اتحادیه اروپا ایجاد کرده است. اما موضع آلمان ثابت بوده است و برخلاف نظر مخالفان همواره تأکید کرده است که نورد استریم ۲ یک طرح تجاری است که می‌تواند به امنیت انرژی اروپا و بهبود روابط با روسیه کمک کند.

لاسکات^۲ و دیگران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «نورد استریم ۲ غرب را تقسیم می‌کند» به این نتیجه رسیده‌اند که این طرح سبب ایجاد شکاف میان غرب شده است، زیرا در حالی که آلمان، اتریش، هلند و تعدادی از کشورهای دیگر، رویکردی تجاری به این خط لوله دارند، لهستان، کشورهای بالتیک، دانمارک و ایالات متحد معتقدند این خط لوله پیامدهای امنیتی دارد. ایسر^۳ و دیگران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر نورد استریم ۲ و ال ان جی بر تجارت گاز و امنیت عرضه در شبکه گاز اروپا در سال ۲۰۳۰» معتقدند این طرح بیشترین زیان را برای لهستان و اوکراین به دلیل بی‌اهمیت کردن نقش این کشورها در انتقال گاز روسیه به اروپا خواهد داشت. رخدادی که پیامدهای امنیتی نه‌تنها برای این دو کشور، بلکه برای اتحادیه اروپا به همراه خواهد داشت. سیکلای^۴ و دیگران (۲۰۲۰) نیز در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر نورد استریم ۲ بر موقعیت‌های چانه‌زنی بازار گاز اروپا» می‌گویند سه کشور استونی، لتونی و لیتوانی از مخالفان اصلی این طرح هستند و همواره تأکید کرده‌اند این طرح سبب وابستگی بیشتر اتحادیه اروپا به انرژی روسیه خواهد شد. همچنین استفاده ابزاری روسیه از این خط لوله با توجه به پیشینه روسیه دور از انتظار نیست.

گولی‌یف^۵ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «سیاست انرژی ترامپ، اول آمریکا، احتمال‌ها و پیکربندی دوباره نظم جهانی انرژی» معتقد است انقلاب شیل^۶ سبب شده است ایالات متحد از واردکننده انرژی در حال تبدیل شدن به ابرقدرت جهانی انرژی شود. این کشور برای دستیابی به این هدف راهبردی تاکنون اقدام‌هایی مانند افزایش صادرات گاز طبیعی مایع به بازارهای آسیایی، اجبار کشورهای اروپایی به خرید گاز طبیعی از تولیدکنندگان آمریکایی، تحریم‌های گسترده علیه بخش انرژی روسیه، ایران و ونزوئلا را انجام داده است. لاسکات و دیگران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «نورد استریم ۲ غرب را تقسیم می‌کند: بازی سخت آمریکا در

---

1. Adomeit
2. Loskot
3. Eser
4. Sziklai
5. Guliyev
6. Shale

برابر نورد استریم ۲» به این نتیجه رسیده‌اند که آمریکا به دلایلی مانند نگرانی از افزایش تأثیرگذاری گازپروم بر بازار انرژی اروپا، تضعیف خطوط لوله انتقال گاز اوکراین و لهستان و چشم‌انداز افزایش صادرات گاز مایع این کشور به اروپا مخالف این طرح است. متمایز این نوشتار این است که می‌خواهد تحلیلی جامع ارائه دهد از تأثیر این طرح بر امنیت و منافع ملی آلمان، روسیه، آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه اروپا به‌عنوان کشورهای امنیتی که منافع ملی آن‌ها در تأثیر مستقیم این طرح قرار خواهد گرفت.

چارچوب نظری

با تأملی بر گزاره‌های رویکرد نواقح‌گرایی و تصمیم آلمان و روسیه برای اجرای طرح نورد استریم ۲ و مخالفت‌های پیرامون آن نشان می‌دهد که مناسب‌ترین چارچوب نظری برای تبیین علت‌های حمایت‌ها و مخالفت‌ها در برابر این طرح، نظریه نواقح‌گرایی است. نواقح‌گرایی یا واقع‌گرایی ساختاری که کنث والتز^۱ تئوریزه^۲ کرده است، اگرچه به مفروض‌های محوری واقع‌گرایی کلاسیک مانند دولت‌محوری، قدرت‌محوری، موازنه قوا،^۳ آنارشسی،^۴ یکپارچگی و عقلانیت وفادار مانده است، از چند جهت با واقع‌گرایی کلاسیک تفاوت دارد. اولین تفاوت بر تأکید نواقح‌گرایی بر ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل برمی‌گردد. در این زمینه، نواقح‌گرایان در پاسخ به این پرسش که چرا کشورهای مختلف با ساختارهای متفاوت رفتار سیاست خارجی مشابهی از خود نشان می‌دهند، می‌گویند این ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل است که سبب این رفتار مشابه می‌شود (Waltz, 2015: 102)، زیرا ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل، امنیت‌جویی که ناشی از بی‌اعتمادی دولت‌ها نسبت به یکدیگر است را به سیاست خارجی کشورها دیکته می‌کند. به همین دلیل، دولت‌ها رفتاری مشابه از خود نشان می‌دهند (Moshirzadeh, 2011: 113). به بیان دیگر، ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل کشورها را وادار به تجمع و انباشت قدرت برای حفظ بقا و افزایش امنیت خود می‌کند (Dehghani, 2012: 36). بنابراین از نظر این رویکرد، درک و فهم ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل این امکان را به تحلیلگران می‌دهد بتوانند الگوی رفتار دولت‌ها و علت‌های اقدام‌های آن‌ها را تبیین کنند.

نواقح‌گرایی برخلاف واقع‌گرایی کلاسیک مفهوم قدرت را فقط برحسب قدرت نظامی تعریف نمی‌کند، بلکه برای نواقح‌گرایی قدرت طیفی متنوع از توانایی‌های سیاسی، اقتصادی،

---

1. Kenneth Waltz
2. Theorized
3. Balance of Power
4. Anarchy

نظامی و تکنولوژیک^۱ را در برمی گیرد. به طوری که به اقتصاد، هم به عنوان ثروت و هم به عنوان عنصری در جهت افزایش قدرت دولت‌ها نگریسته می‌شود (Dougherty and Pfaltzgraff, 2010: 197). در این رویکرد، دولت‌ها بازیگرانی عقلایی تصور می‌شوند. رفتار عقلایی رفتاری است که منافع ملی دولت‌ها را تأمین کند و با توجه به اینکه ساختار نظام بین‌الملل بر مبنای اصل آنارشی استوار است، مهم‌ترین هدف دولت‌ها باید افزایش قدرت برای حفظ بقا و افزایش امنیت خود باشد (Shirkhani and Mohajerpour, 2013: 9).

از دیدگاه نواقح‌گرایان منافع ملی راهنمای سیاست خارجی دولت‌ها است و منافع ملی هر کشوری است که جهت‌گیری سیاست خارجی آن کشور را تعیین می‌کند. هر راهبردی که بتواند به بهترین وجه منافع ملی یک کشور را تأمین کند در اولویت سیاست خارجی قرار خواهد گرفت. به همین دلیل است که می‌گویند حتی در محیط آنارشیک نظام بین‌الملل، دولت‌ها برای دستیابی به منافع ملی خود با همدیگر همکاری می‌کنند (Shirkhani and Mehdizadeh, 2009: 203). بنابراین از دیدگاه نواقح‌گرایان به دلیل ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل، دولت‌ها از راه‌های مختلف به دنبال افزایش قدرت برای دستیابی به منافع ملی خود هستند که در رأس آن‌ها حفظ بقا و امنیت قرار دارد و هر راهبردی که بتواند به بهترین وجه این موضوع را محقق کند در اولویت سیاست خارجی دولت‌ها قرار خواهد گرفت. بر همین اساس، امنیت انرژی به‌ویژه در عصر حاضر که اقتصاد کشورها بر پایه انرژی بنا شده است نقش مهمی در افزایش قدرت اقتصادی و در نتیجه، افزایش قدرت و امنیت کشورها دارد.

از این‌رو، انرژی و مسئله امنیت انرژی نقشی تعیین‌کننده در سیاست خارجی و راهبردهای امنیتی آلمان و روسیه بازی می‌کند که سبب شده است دو کشور برای دستیابی به منافع خود اقدام به راه‌اندازی طرح نورد استریم ۲ کنند. اما از آنجا که این طرح با منافع برخی از اعضای اتحادیه اروپا و همچنین آمریکا در تضاد است با مخالفت جدی آن‌ها روبه‌رو شد. مخالفتی که بذریعۀ اعتمادی را بین اعضای اتحادیه اروپا و بین آلمان و آمریکا کاشته است. همچنین سبب افزایش رقابت میان روسیه و آمریکا شده است. بنابراین برای تحلیل علت‌های حمایت‌ها و مخالفت‌ها نسبت به طرح نورد استریم ۲ باید به منافع آلمان، روسیه، آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه اروپا در برابر این طرح توجه کنیم. در ادامه این منافع را بررسی می‌کنیم.

علت‌های اهمیت طرح نورد استریم ۲ برای آلمان

در دسترس بودن کافی، پایدار و مقرون‌به‌صرفه انرژی شرط اصلی برای حفظ موقعیت صنعتی و تجاری آلمان به‌شمار می‌رود. بخش‌های تولید، حمل‌ونقل و خدمات این کشور وابستگی زیادی به انرژی دارند. بر همین اساس، تأمین امنیت انرژی برای آلمان به‌عنوان یک کشور

صنعتی نقشی اساسی در راهبرد سیاست خارجی این کشور دارد (Frank, 2019: 14). درگیری‌های میان روسیه و کشورهای اروپای شرقی از زمان فروپاشی اتحاد شوروی آشکارا برای سیاستمداران آلمانی نمایان کرده است که امنیت انرژی این کشور با توجه به ظرفیت^۱ بالای درگیری میان روسیه و کشورهایی که خطوط لوله انتقال انرژی از خاکشان می‌گذرد مانند اوکراین و ظرفیت درگیری‌های سیاسی میان روسیه و اتحادیه اروپا و میان روسیه و ناتو^۲ شکننده است. همچنین انحصار روسیه بر منابع انرژی در آسیای مرکزی و انحصار این کشور بر شبکه‌های انتقال انرژی آسیای مرکزی به اروپا، سیاستمداران آلمانی را به این فکر انداخت که برای حفظ امنیت انرژی خود به‌طور یک‌جانبه با روسیه طرح نورد استریم ۲ را امضا کنند (Nikiforov and Hackemesser, 2018: 125-129). به‌شکلی که این طرح در درون اتحادیه اروپا از سوی برخی از کشورها به‌عنوان تکروری در سیاست خارجی آلمان تعبیر و سبب شده است برخی از اعضای اتحادیه اروپا با آن مخالفت کنند.

در این رابطه وزیر خارجه لهستان، کنراد سیمانسکی^۳ در مقاله‌ای در نشریه فاینانشال تایمز^۴ طرح نورد استریم ۲ را با اسب تروا^۵ مقایسه کرده بود که می‌تواند ثبات اقتصادی و روابط سیاسی در اتحادیه اروپا را مسموم کند (Szymanski, 2016: 1). دامنه مخالفت‌ها نسبت به این طرح که می‌تواند گاز روسیه را بدون عبور از کشورهای اوکراین و لهستان به آلمان برساند از سوی آمریکا و اوکراین نیز به صراحت بیان شده است (Karkhiran, Vosoughi and Ebrahimi, 2021: 70). آلمان یک‌چهارم واردات نفتی و یک‌سوم واردات گاز طبیعی خود را از روسیه یا از مناطقی تأمین می‌کند که روسیه هژمونی^۶ سیاسی و نظامی دارد مانند آسیای مرکزی و حوزه دریای خزر. شایان توجه اینکه روسیه به‌صورت ساختاری و در جهت رشد توان اقتصادی و حفظ توان صنعتی و نظامی خود وابسته به درآمدهای صادرات نفت و گاز به اروپا است. به‌طوری که این درآمدها بخش بزرگی از بودجه سالانه این کشور را به خود اختصاص می‌دهد (Chuvyckina, 2017: 6-12).

بنابراین وابستگی متقابل روسیه و آلمان در حوزه انرژی و صنعت، هسته اصلی در روابط دوجانبه دو کشور به‌شمار می‌رود. وابستگی شدید روسیه به فناوری‌های مهم در حوزه استخراج و شبکه‌های انتقال انرژی در کنار توانایی‌های فنی و علمی آلمان، نوعی وابستگی متقابل اقتصادی میان دو کشور به وجود آورده است که نتیجه آن همکاری‌های پایدار اقتصادی دو کشور نسبت به دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا با روسیه بوده است. یکی از

-
1. Potential
  2. NATO
  3. Konrad Szymanski
  4. Financial Times
  5. Trojan Horse
  6. Hegemony

همکاری‌های مهم دو کشور طرح نورد استریم ۲ است که به دلیل اهمیت آن برای امنیت انرژی آلمان، حتی بعد از پیوسته‌سازی شبه‌جزیره کریمه به فدراسیون روسیه در سال ۲۰۱۴ که روسیه زیر تحریم‌های شدید غرب قرار گرفت، این کشور اگرچه همکاری‌های متقابل با روسیه را در حوزه‌های مختلف انرژی، صنعتی، تجاری و سرمایه‌گذاری‌های مشترک کاهش داد، با پافشاری بر ادامه ساخت این طرح، سبب شد با وجود مخالفت‌های برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا نورد استریم ۲ از شمول تحریم‌های غرب علیه روسیه خارج شود (Müller and Peter, 2017:100-117). اقدامی که زمینه‌ساز بروز اختلاف در میان کشورهای اتحادیه اروپا شد، زیرا اعضای اتحادیه اروپا نگران وابسته‌تر شدن آلمان به عنوان عضو اصلی اتحادیه اروپا به انرژی روسیه هستند.

این موضوع زمانی بیشتر جلوه می‌کند که سیاست‌های انرژی در آلمان برای کاهش تولید انرژی هسته‌ای و کنارگذاشتن زغال سنگ در دهه آینده، واردات انرژی به‌ویژه گاز طبیعی را در مرکز راهبردهای سیاست خارجی این کشور قرار خواهد داد. این به معنی وابستگی بیشتر آلمان و به تبع آن، اتحادیه اروپا به انرژی روسیه است (Bernhardt, 2019: 27). به طوری که همین نگرانی از وابستگی اتحادیه اروپا به انرژی روسیه سبب شده است آمریکا و برخی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا به‌ویژه لهستان و سه جمهوری حوزه دریای بالتیک با این طرح مخالفت کنند و خواستار کاهش حجم گاز وارداتی آلمان از روسیه شوند. به گونه‌ای که در نشست سران ناتو در سال ۲۰۱۸، دونالد ترامپ^۱ رئیس‌جمهور آمریکا، آلمان را به صورت کامل در کنترل روسیه در چارچوب وابستگی این کشور به انرژی روسیه دانسته بود (Trump, 2018: 1). همچنین این کشورها برای تقویت مخالفت خود همواره تأکید کرده‌اند که تخطی از قراردادهای بین‌المللی و قطع صادرات گاز برای پیشبرد هدف‌های سیاسی و نظامی همواره جز سیاست‌های روسیه بوده است. برای نمونه، اخلال در صادرات حامل‌های انرژی به گرجستان، اوکراین و ترکمنستان نمونه‌هایی از استفاده روسیه از ابزار انرژی در راستای پیشبرد هدف‌های سیاسی و نظامی خود است. در برابر آلمان تا پیش از اقدام‌های روسیه در فوریه ۲۰۲۲ در اوکراین و همچنین اقدام‌های این کشور در جهت اخلال در صادرات حامل‌های انرژی به کشورهای تحریم‌کننده این کشور با توجه به استدلال‌های زیر مخالف این دیدگاه بود:

الف) روسیه از ابزار صادرات انرژی علیه کشورهایی که خود به آن‌ها وابسته است تاکنون استفاده نکرده است، زیرا روسیه به شدت وابسته به درآمدهای مالی ناشی از فروش نفت و گاز است و قطع صادرات به آلمان و اتحادیه اروپا در درجه اول، ضربه‌ای شدید به اقتصاد، صنایع نظامی و ارتش این کشور خواهد زد.

---

1. Donald Trump

ب) همواره این امکان وجود دارد کشورهایی که در مسیر انتقال انرژی روسیه به آلمان قرار دارند به دلیل منافع یا اختلاف‌های خود با روسیه در روند انتقال اخلاص ایجاد و به امنیت انرژی آلمان زیان‌های سنگینی وارد کنند. اختلاف‌های میان روسیه و اوکراین به‌عنوان عاملی در اخلاص صادرات گاز روسیه به اروپا بوده است که خود یکی از دلایل مهم بستن طرح نورد استریم ۲ برای صادرات مستقیم گاز از روسیه به آلمان است.

پ) در مورد اخلاص در صادرات گاز به بهانهٔ باجگیری سیاسی توسط کشور صادرکننده، به‌طور معمول نقص‌های فنی، خرابکاری یا تروریسم^۱ از سوی صادرکنندگان مطرح می‌شود که این موضوع در مورد صادرات گاز از روسیه پیشینه نداشته و بیشتر شامل کشورهای صادرکننده نفت در خاورمیانه می‌شود (Shaffer, 2013:117-119). بنابراین تا پیش از اقدام‌های روسیه در فوریهٔ ۲۰۲۲ در اوکراین، از نظر آلمان، استفادهٔ ابزاری روسیه از اهرم انرژی برای هدف‌های سیاسی و نظامی تا زمانی که روسیه خود وابسته به صادرات انرژی است و نیازمند فناوری‌های غربی، نمی‌توانست نگران‌کننده باشد. به‌طور کلی علت‌های اهمیت نورد استریم ۲ برای آلمان را باید در این موارد جست‌وجو کرد:

الف) تأمین امنیت انرژی: خط لولهٔ انتقال گاز نورد استریم ۲ از بستر دریای بالتیک بدون عبور از خاک کشورهای اوکراین و لهستان می‌گذرد. در نتیجه، امنیت انرژی آلمان را تضمین می‌کند، زیرا نوسان‌های قیمت نهایی گاز انتقالی از میان رفته است و با توجه به اختلاف‌های این کشورها با روسیه، خطر مسدودکردن انتقال گاز به‌وسیلهٔ این کشورها را نیز برطرف می‌کند.

ب) خط لولهٔ انتقال گاز نورد استریم ۲ می‌تواند ۲۵ درصد گاز مورد نیاز آلمان را مستقیم از روسیه بدون در نظر گرفتن تنش‌های همیشگی میان اوکراین و روسیه تأمین کند. خطر وابستگی آلمان به روسیه وجود دارد، ولی روسیه به‌شدت وابسته به درآمدهای صادرات گاز به آلمان است که حدود یک‌چهارم کل درآمدهای این کشور از محل صادرات حامل‌های انرژی را شامل می‌شود. همچنین این کشور برای افزایش توان اقتصادی خود وابسته به سرمایه‌گذاری‌ها و تکنولوژی‌های پیشرفتهٔ آلمان است. در نتیجه، این وابستگی دوجانبه است.

پ) مرکزیت آلمان در حوزهٔ انرژی: با راه‌اندازی خط لولهٔ انتقال گاز نورد استریم ۲ از اهمیت خطوط کنونی انتقال گاز به‌شدت کاسته و آلمان به کانون سیاسی و اقتصادی انرژی در اتحادیهٔ اروپا تبدیل می‌شود. این مسئله می‌تواند جایگاه آلمان را در این اتحادیه ارتقا دهد و منجر به تأثیرگذاری بیشتر این کشور در سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای اتحادیهٔ اروپا شود که با منافع آلمان در ارتباط است.

ت) تثبیت موقعیت و نفوذ سیاسی و اقتصادی آلمان در ساختارهای سیاسی و اقتصادی روسیه و تبدیل شدن آلمان به واسطه‌ای اطمینان‌بخش در روابط میان غرب (اتحادیه اروپا، ناتو و آمریکا) و روسیه نیز از دیگر دلایل اهمیت این طرح برای آلمان است (Gehnen, 2008:50-57). آلمان با توجه به همین استدلال‌ها و هدف‌ها با وجود مخالفت شدید آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه اروپا با این طرح، در سپتامبر ۲۰۲۱ این طرح را با همکاری شرکت گازپروم روسیه تکمیل و عملیات ساخت این خط لوله را به پایان رساند. اما اقدام‌های روسیه در فوریه ۲۰۲۲ در اوکراین مانند به رسمیت شناختن استقلال دو جمهوری دونتسک^۱ و لوهانسک^۲ و حمله نظامی به اوکراین سبب شده است استدلال‌های آلمان در حمایت از طرح نورد استریم ۲ با تردید جدی روبه‌رو شود. همچنین دستیابی آلمان به هدف‌های بیان‌شده در حاله‌ای از ابهام قرار گیرد. زیرا غرب در پاسخ به اقدام‌های روسیه در اوکراین، این کشور را زیر تحریم‌های گسترده قرار داد. در این زمینه، عملیات بهره‌برداری از خط لوله نورد استریم ۲ از سوی آلمان به حالت تعلیق درآمد و ایالات متحد آمریکا نیز این طرح را تحریم کرد. روسیه نیز در واکنش به تحریم‌های غرب تلاش کرده است از اهرم انرژی همانند یک سلاح استفاده کند و در روند صادرات حامل‌های انرژی به کشورهای تحریم‌کننده اختلال ایجاد کند. برای نمونه، این کشور تهدید کرده است از عرضه کامل گاز به اروپا به وسیله خط لوله نورد استریم ۱ تا زمانی که همه تحریم‌های غرب علیه مسکو لغو نشود خودداری کند. در این زمینه، روسیه صادرات گاز به اروپا از راه این خط لوله را به بهانه نقص فنی در ۲ سپتامبر ۲۰۲۲ به طور کامل قطع کرد.

منافع روسیه و طرح نورد استریم ۲

با فروپاشی اتحاد شوروی در آغاز دهه ۱۹۹۰ و به موازات آن پایان یافتن جنگ سرد و برچیده شدن نظام دوقطبی، روسیه به عنوان جانشین شوروی، وارث مشکلات سیاسی و اقتصادی این اتحادیه شد. در شرایطی که این کشور از نظر اقتصادی ورشکسته و بسیاری از صنایع و کارخانه‌های آن به دلیل مشکلات مالی و ناتوانایی در تولید کالاهای رقابت‌پذیر تعطیل شده بودند، شرکت دولتی گازپروم توانست موقعیت خود را حفظ و گام‌به‌گام، سیاست بازسازی اقتصادی روسیه را به وسیله صادرات انرژی سازمان‌دهی کند (Hasanov, 2019: 32).

برای اینکه منافع روسیه در مورد خط لوله انتقال گاز نورد استریم ۲ را بررسی کنیم، باید به نقش پوتین از زمان روی کار آمدن در سال ۱۹۹۹ و شیوه رهبری او در جهت استفاده سیاسی، امنیتی و اقتصادی از انرژی توجه کنیم. پوتین نقشی اساسی در برجسته ساختن اهمیت انرژی در سیاست داخلی و خارجی روسیه داشته و شرکت دولتی گازپروم را به یکی از بازوهای اجرایی در سیاست خارجی روسیه تبدیل کرده است. از نگاه پوتین طرح نورد استریم ۲ از سه جنبه

1. Donetsk
2. Luhansk

مهم است: اول اینکه این طرح گام بزرگی در سیاست متنوع‌سازی در سیاست انتقال انرژی از روسیه به اروپا است؛ دوم اینکه خط لوله نورد استریم ۲ به دلیل ظرفیت بالای انتقال انرژی به میزان ۵۵ میلیارد مترمکعب در سال بدون عبور از خاک کشورهای سوم به آلمان، امنیت انتقال انرژی را تأمین می‌کند و درآمد هنگفتی را نصیب روسیه می‌کند. همچنین در سیاست صادرات انرژی این کشور اهمیت راهبردی دارد و سوم اینکه این طرح، ابزار قدرت مهمی در اختیار روسیه قرار می‌دهد تا در صورت لزوم بتواند از آن در مقابل سیاست‌های ضدروسی آمریکا و نهادهای غربی در منطقه اروپای شرقی استفاده کند (Gehnen, 2008:40-49).

در دوران جنگ سرد، رقابت دو گروه بیشتر متمرکز بر رقابت‌های تسلیحاتی بود و مؤلفه‌های اقتصادی نقش مهمی در این رقابت‌ها نداشتند، اما پس از انحلال شوروی و تبدیل آن به فدراسیون روسیه، اقتصاد به‌ویژه انرژی، نقش مهمی در رقابت بین روسیه و غرب و همچنین شکل‌گیری ساختارهای قدرت در روسیه داشته است که خود زمینه وابستگی شدید میان اقتصاد متکی بر انرژی و سیاست را به همراه داشته است (Domingues, 2010: 2). رهبران روسیه به درستی تشخیص داده‌اند که در دنیای پس از جنگ سرد علاوه بر قدرت نظامی، مؤلفه‌های دیگر قدرت به‌ویژه قدرت اقتصادی برای افزایش نفوذ و پیگیری هدف‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای ضروری است. بنابراین همه تلاش خود را کرده‌اند با استفاده از اهرم انرژی ضمن افزایش قدرت اقتصادی خود، از آن به‌عنوان ابزاری قدرتمند در جهت تأمین امنیت و منافع روسیه استفاده کنند (Herold, 2018:6). بر همین اساس، با توجه به نقش فزاینده مؤلفه انرژی در قالب صادرات انرژی در طول سه دهه گذشته، این موضوع به ابزاری در سیاست خارجی روسیه برای مقابله و تأثیرگذاری بر سیاست‌های ضدروس کشورهای منطقه، آمریکا و نهادهای غربی تبدیل شده است (Newnham, 2011: 142). تجربه انقلاب‌های رنگی در گرجستان، اوکراین و قرقیزستان و همچنین پیشروی نهادهای غربی به سوی مرزهای امنیتی روسیه، رهبران روسیه را وادار کرده است از انرژی، مهم‌ترین ابزار قدرت خود، علیه اقدام‌های ضدروسی این کشورها و نهادهای غربی استفاده کنند. سیاستی که همواره از زمان فروپاشی اتحاد شوروی تاکنون از آن بهره گرفته‌اند (Bäumli, 2016:19).

همان‌طور که گفتیم، طرح نورد استریم ۲ گام بزرگی در سیاست تنوع‌سازی در سیاست انتقال انرژی از روسیه به اروپا است و از نظر اقتصادی درآمد فراوانی برای روسیه به همراه دارد، همچنین ابزار قدرت مهمی برای مقابله با سیاست‌های ضدروس کشورهای منطقه اروپای شرقی و آمریکا و نهادهای غربی در اختیار روسیه قرار می‌دهد. البته در مورد این هدف باید توجه کرد بحران سال ۲۰۲۲ اوکراین به این کشور نشان داد این خط لوله می‌تواند ابزار قدرت مهمی در اختیار روسیه قرار دهد. همچنین می‌تواند بر ضدروسیه نیز از آن استفاده شود. به طوری که به دنبال اقدام‌های این کشور در اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، این طرح از طرف آلمان

و آمریکا تعلیق و تحریم شد و به اهرم فشار این کشورها بر روسیه تبدیل شده است. از سویی، به روسیه این واقعیت را تحمیل کرد که اهرم انرژی همواره نمی‌تواند مانعی در برابر پیشروی غرب به سوی شرق باشد. به‌گونه‌ای که علت به‌رسمیت‌شناختن استقلال دو جمهوری دونتسک و لوهانسک و حمله نظامی روسیه به اوکراین برای جلوگیری از عضویت اوکراین در ناتو بود. در مجموع، اقدام‌های روسیه در بحران سال ۲۰۲۲ اوکراین و واکنش غرب به این اقدام‌ها سبب شده است دستیابی روسیه به هدف‌های این کشور در برابر طرح نورد استریم ۲ در آینده‌ای نزدیک، دور از دسترس به‌نظر برسد.

نورد استریم ۲: چالشی برای اتحادیه اروپا

شکل‌گیری اروپای جدید به‌صورت قدرتی سیاسی و اقتصادی در مجموعه‌ای به نام اتحادیه اروپا، فضای جدیدی برای ارتقای کنشگری آلمان به‌عنوان قدرتمندترین کشور عضو این اتحادیه در حوزه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به وجود آورده است. در برابر، آلمان نیز همواره تلاش کرده است در راهبردهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای خود منافع اتحادیه اروپا را در نظر بگیرد. اما طرح نورد استریم ۲ این همراهی و هماهنگی منافع را با چالش روبه‌رو کرد، زیرا این طرح این امکان را به آلمان می‌دهد که روابط نزدیک سیاسی و اقتصادی خود با روسیه را عمیق‌تر کند. به همین دلیل با مخالفت جدی از سوی اعضای اتحادیه اروپا به‌ویژه لهستان، استونی، لتونی و لیتوانی روبه‌رو شد، زیرا این کشورها بیش از دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا خود را در معرض تهدیدهای روسیه به‌واسطه وابستگی روزافزون به واردات گاز از این کشور می‌بینند (Yafimava, 2015:5). اقدام‌های روسیه از زمان فروپاشی اتحاد شوروی برای قطع یا کاهش عرضه گاز به این کشورها به‌عنوان ابزار فشاری برای دستیابی به هدف‌های خود و همچنین تلاش‌های این کشور برای بازسازی هژمونی از دست‌رفته خود در کشورهای پسا شوروی، این کشورها را به صف مخالفان اصلی طرح نورد استریم ۲ کشانده است. دلیل اصلی این کشورها برای مخالفت با این طرح، وابستگی بیشتر اتحادیه اروپا به انرژی روسیه و استفاده ابزاری روسیه از این وابستگی برای پیشبرد هدف‌های خود است (Götz, 2017:1-3). به‌گونه‌ای که این طرح تا پیش از تعلیق آن توسط آلمان در ۲۲ فوریه ۲۰۲۲، سبب سردی روابط این کشورها به‌ویژه لهستان با آلمان شده بود، زیرا طرح نورد استریم ۲ به چند دلیل با منافع این کشور در تضاد است: نخست، این طرح با دوزدن لهستان و عبور نکردن از خاک این کشور ضمن آنکه این کشور را از درآمد انتقال^۱ گاز محروم می‌کند، نقش اساسی این کشور در انتقال گاز روسیه به اروپا را نیز به‌کلی بی‌اهمیت می‌کند (Siddi, 2020: 555)؛ دوم، همان‌طور که گفتیم، از نگاه لهستان سیاست‌های یک‌جانبه آلمان در برابر روسیه سبب

1. Transit

عمیق تر شدن وابستگی اتحادیه اروپا به انرژی روسیه می شود و در آینده می تواند به عنوان ابزاری برای تضعیف این اتحادیه به ویژه در حوزه سیاست های اتحادیه اروپا در منطقه اروپای شرقی از سوی روسیه مورد استفاده قرار گیرد. همچنین آلمان با بستن این طرح با روسیه، بدون در نظر گرفتن منافع دیگر اعضای اتحادیه اروپا، این اتحادیه را در معرض دودستگی قرار داده است (Sydoruk, Stepanets, and Tymeichuk, 2019: 472-475). به طوری که این طرح از نگاه لهستان یادآور پیمان آلمان و شوروی در سال ۱۹۳۹ است که سبب از میان رفتن استقلال لهستان و تخریب گسترده زیرساخت های این کشور شد (Rumer, 2018: 2).

شایان توجه اینکه اتحادیه اروپا از دو راه گاز مصرفی مورد نیاز خود را تأمین می کند: اول از راه تولید گاز در کشورهای عضو این اتحادیه و دوم با واردات گاز از کشورهای خارج از مجموعه اتحادیه اروپا (European Parliament, 2019: 1). در حوزه تولید گاز در اتحادیه اروپا، هلند و رومانی بزرگترین تولیدکنندگان گاز در اتحادیه اروپا هستند، اما آمارها نشان می دهند سال به سال میزان تولید گاز این کشورها کاهش داشته است. برای نمونه، تولید گاز هلند در سال ۲۰۲۰ نسبت به سال ۲۰۱۹، ۱۶ درصد معادل ۱،۳ میلیارد مترمکعب و تولید گاز رومانی ۱۷ درصد معادل ۱،۲ میلیارد مترمکعب کاهش داشته است. این کاهش در تولید گاز در دیگر کشورهای تولیدکننده اتحادیه اروپا مانند لهستان، آلمان، ایتالیا و ایرلند نیز به چشم می خورد (European Commission, 2020: 11). بنابراین هر ساله از میزان تولید گاز در داخل کشورهای اتحادیه اروپا که هم اکنون معادل ۵۰ میلیارد مترمکعب است کاسته می شود (European Commission, 2021: 9). بنابر برآوردها، این میزان تولید در سال ۲۰۴۰ به ۴۰ میلیارد مترمکعب خواهد رسید (Elliott, 2019: 1). بر این اساس و با توجه به مصرف داخلی ۴۱۲ میلیارد مترمکعبی گاز اتحادیه اروپا و افزایش سالانه آن، این اتحادیه مجبور به واردات گاز از کشورهای خارج از این اتحادیه از جمله روسیه برای پوشش دادن به کمبود گاز خود است (European Commission, 2021: 3). این موضوع سبب شده است آن دسته از اعضای این اتحادیه مانند آلمان که امنیت انرژی برایشان اهمیت بالایی دارد به سیاست های یکجانبه مانند طرح نورد استریم ۲ رو بیاورند.

جدول ۱: میزان مصرف، تولید و واردات گاز در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۱ (میلیارد مترمکعب)

میزان مصرف	میزان تولید	میزان واردات از روسیه	میزان کل واردات
۴۱۲	۶،۵۰	۱۵۵	۵،۳۳۷

Source: European Commission, 2021: 3-15

طرح نورد استریم ۲ از نظر ژئوپلیتیکی^۱ نیز اتحادیه اروپا را با چالشی اساسی روبه‌رو خواهد کرد؛ زیرا این طرح با دورزدن اوکراین همانند لهستان نقش اساسی این کشورها در انتقال گاز روسیه به اروپا را بی‌اهمیت می‌کند. به‌موازات این تضعیف بر نقش و اهمیت شرکت روسی گازپروم به‌عنوان بازیگر اصلی در سیاست تأمین و امنیت انرژی اروپا خواهد افزود. این موضوع سبب تغییرهای ژئوپلیتیکی در اروپای شرقی خواهد شد و خطرهای امنیتی برای اروپا به‌ویژه برای اوکراین به همراه خواهد داشت، زیرا سبب کاهش اهمیت اوکراین در مناسبات سیاسی و امنیتی روسیه خواهد شد و این کشور با کمترین هزینه به جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیکی خود در برابر اوکراین مانند پیوسته‌سازی شبه‌جزیره کریمه به خاک خود اقدام خواهد کرد (Götz, 2017: 1-3). در واقع این طرح با دورزدن اوکراین، ضمن محروم کردن اوکراین از درآمد ۳ میلیارد دلاری انتقال گاز روسیه در سال، اهرم فشار این کشور علیه روسیه را از دستش خارج خواهد کرد. در مقابل دست روسیه را برای سیاست‌های ژئوپلیتیکی خود در برابر اوکراین و حتی دیگر کشورهای این منطقه بازخواهد گذاشت. اتفاقی که با حمله روسیه به اوکراین در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ خود را نشان داد. جنگی که می‌تواند آسیبی جدی بر سیاست گسترش اتحادیه اروپا به شرق و سیاست همسایگی این اتحادیه وارد کند. در مجموع این طرح تا پیش از تعلیق آن از سوی آلمان، ضمن آنکه فرایند همگرایی در اتحادیه اروپا را به دلیل ایجاد شکاف بین اعضا با چالش روبه‌رو کرده بود، به جایگاه سیاسی و اعتبار آلمان در این اتحادیه نیز ضربه زده بود.

علت‌های مخالفت آمریکا با طرح نورد استریم ۲

در ایالات متحد آمریکا هر دو حزب دموکرات^۲ و جمهوری‌خواه^۳ هم‌نظرند که برای تثبیت هژمونی اقتصادی این کشور و همچنین ضربه به اقتصاد و در نتیجه، قدرت روسیه باید تمام تلاش خود را به‌کار ببرند تا وابستگی اروپا به انرژی روسیه را کاهش دهند. در این زمینه، اقدام‌های روسیه از سال ۲۰۱۴ تاکنون مانند پیوسته‌سازی شبه‌جزیره کریمه به فدراسیون روسیه و حمله نظامی به اوکراین، این بهانه را به این کشور داده است تا یک جنگ اقتصادی علیه روسیه و در راستای هدف‌های خودش به راه اندازد. به‌طوری‌که از سال ۲۰۱۴ آمریکا به بهانه‌های مختلف تحریم‌هایی یک‌جانبه در جهت اختلال در تولید و صادرات نفت و گاز روسیه به اروپا علیه این کشور به‌کار گرفته است. تحریم‌های آمریکا در حوزه انرژی سبب شده است شرکت‌های بزرگ نفتی خود را از طرح‌های بزرگ روسیه در امر استخراج، صادرات و ساختن انبارهای بزرگ برای ذخیره‌سازی نفت و گاز در کشورهای اروپایی کنار بکشند. همچنین این

1. Geopolitical
2. Democratic Party
3. Republican Party

کشور تلاش کرده است با ممنوع کردن انتقال فناوری‌های پیشرفته مورد نیاز روسیه که برای بالا نگاه داشتن ظرفیت صادرات نفت و گاز ضروری است، در درازمدت تولید و صادرات نفت و گاز این کشور را با کاهش روبه‌رو کند و به هدف‌های اصلی خود دست یابد که کاهش وابستگی اروپا به انرژی روسیه و ضربه‌زدن به اقتصاد و قدرت این کشور است (The Economist, 2021: 2).

این کشور از زمان بستن طرح نورد استریم ۲ منتقد جدی این طرح بوده و همواره مخالفت خود را با آن ابراز کرده است. به طوری که به هر بهانه‌ای تلاش کرده است جلوی گسترش این طرح را بگیرد و آن را با شکست روبه‌رو کند. برای نمونه، بعد از پیوسته‌سازی شبه‌جزیره کریمه به فدراسیون روسیه، این کشور کوشید با فشار بر آلمان برای توقف توسعه خط لوله نورد استریم ۲ و تهدید به تحریم‌های گسترده علیه شرکت‌های آلمانی دخیل در این طرح، جلوی توسعه آن را بگیرد که با تلاش‌های آلمان در جهت دادن تضمین به آمریکا از این جهت که اجازه نخواهد داد روسیه از این خط لوله استفاده سیاسی کند، آمریکا در آن دوره از تصمیم خود عقب‌نشینی کرد (Luhmann, 2020:1). اما حمله نظامی روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ و همراهی آلمان در تعلیق این طرح، سرانجام این کشور را به هدف خود رساند و با تحریم این طرح جلوی توسعه این خط لوله را گرفت.

اما عامل مهم دیگری که سبب شده است آمریکا حوزه انرژی روسیه را تحریم و با طرح نورد استریم ۲ مخالفت کند و همه تلاش خود را بکند تا این طرح را با شکست روبه‌رو کند به ارتقای جایگاه آمریکا در بازار نفت و گاز جهانی در نتیجه، انقلاب در حوزه استخراج نفت و گاز شیل بر می‌گردد که تولید نفت و گاز این کشور را در سال ۲۰۱۷ به میزان ۷۳ درصد افزایش داد. به طوری که آمریکا پس از آزادسازی صادرات نفت و گاز از سوی کنگره^۱ در سال ۲۰۱۵، تبدیل به بزرگ‌ترین صادرکننده نفت و گاز در سطح جهان شده است. تولید ارزان گاز مایع در آمریکا و تلاش این کشور برای به‌دست آوردن هژمونی در بازار انرژی اروپا به‌عنوان بزرگ‌ترین بازار مصرف گاز جهان، یکی دیگر از دلایل اصلی مخالفت جدی هر دو حزب دموکرات و جمهوری‌خواه با طرح نورد استریم ۲ است. تجارت گاز میان روسیه و اروپا سود فراوانی نصیب هر دو طرف می‌کند. همچنین برای دو طرف اهمیت راهبردی دارد. به همین دلیل، آمریکا مخالف این طرح و خواستار توسعه پایانه‌هایی ویژه برای تخلیه گاز صادراتی از آمریکا به اروپا است تا ضمن دستیابی به سودی هنگفت، ضربه شدیدی نیز به اقتصاد روسیه بزند.

در آمریکا دو پایانه برای صادرات گاز مایع در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۸ ساخته شده است. این دو پایانه، ظرفیت ذخیره‌سازی، انتقال و بارگیری گاز مایع به میزان ۵۵ میلیارد مترمکعب را دارند که می‌توانند نیاز آلمان به واردات گاز مایع را برطرف کنند. این ظرفیت قرار است به ۱۰۰ میلیارد مترمکعب افزایش یابد (Lohmann and Westphal, 2019: 4-6). همچنین بعد از حمله نظامی روسیه به اوکراین و خواست اروپا بر کاهش وابستگی خود به انرژی روسیه، اتحادیه اروپا و آمریکا یک قرارداد بزرگ معامله گاز طبیعی مایع بسته‌اند که بنابر آن آمریکا متعهد شده است تا پایان سال ۲۰۲۲، علاوه بر ۲۲ میلیارد مترمکعب گاز مایعی که هم‌اکنون به اتحادیه اروپا صادر می‌کند، ۱۵ میلیارد مترمکعب گاز مایع اضافی دیگر نیز برای این اتحادیه تأمین و صادر کند و تا سال ۲۰۳۰ حجم کل واردات سالانه گاز اروپا از آمریکا را به ۵۰ میلیارد مترمکعب برساند (Sodaei, 2022: 1). بنابراین یکی از مهم‌ترین دلایل مخالفت آمریکا با طرح نورد استریم ۲ را باید در انقلاب نفت و گاز شیل در آمریکا و منافع اقتصادی این کشور در بازار انرژی اروپا جست‌وجو کرد. در مجموع، علت اصلی مخالفت آمریکا با طرح نورد استریم ۲ را باید در مخالف بودن این طرح با هدف‌ها و تحریم‌های این کشور علیه روسیه و همچنین ضربه‌ای دانست که به منافع اقتصادی آمریکا در بازار انرژی اروپا می‌زند. منافع اقتصادی‌ای که می‌تواند خطر تبدیل شدن اروپا به صحنه رقابت آمریکا و روسیه برای تسخیر بازارهای انرژی اروپا را به همراه داشته باشد.

آلمان با نگاهی واقع‌گرایانه، منافع ملی خود را با ساخت خط لوله انتقال گاز نورد استریم ۲ برای دستیابی به امنیت انرژی پیگیری می‌کند که نقش مهمی در اقتصاد و قدرت این کشور دارد. از آنجا که این طرح با امنیت و منافع ملی برخی از اعضای اتحادیه اروپا و همچنین آمریکا در تضاد است با مخالفت جدی آن‌ها روبه‌رو شده است. پیش از اقدام‌های روسیه در فوریه ۲۰۲۲ در اوکراین که آلمان برای همراهی با تحریم‌های اتحادیه اروپا و آمریکا علیه روسیه، این طرح را به حالت تعلیق درآورد، تضاد منافع میان برخی از اعضای اتحادیه اروپا با آلمان و روسیه، آلمان و آمریکا و همچنین میان روسیه و آمریکا را نشان می‌داد. در واقع تأثیرهایی که این طرح می‌تواند بر امنیت و منافع ملی این کشورها داشته باشد، سبب شده است دو جبهه موافق و مخالف در برابر این طرح شکل بگیرد.

نتیجه

در این نوشتار منافع آلمان، روسیه، اتحادیه اروپا و آمریکا در برابر طرح نورد استریم ۲ و دلایل حمایت‌ها و مخالفت‌های این بازیگران از این طرح را با استفاده از گزاره‌های رویکرد نواقح‌گرایی بررسی کردیم. بر اساس گزاره‌های نواقح‌گرایی به دلیل ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل، دولت‌ها از راه‌های مختلف به دنبال افزایش قدرت برای دستیابی به منافع ملی خود

هستند که در رأس آنها حفظ بقا و امنیت است و هر راهبردی که بتواند به بهترین شکل آنها را محقق کند در اولویت سیاست خارجی دولت‌ها قرار می‌گیرد. بر همین اساس، امنیت انرژی برای آلمان به‌عنوان کشوری صنعتی اولویت بالایی دارد و هرگونه اختلال در این مسئله به توان اقتصادی و امنیتی آلمان ضربه سنگینی وارد می‌کند.

درگیری‌های روسیه از زمان فروپاشی اتحاد شوروی با کشورهای منطقه اروپای شرقی، اتحادیه اروپا و ناتو برای آلمان نمایان کرده است که امنیت انرژی با توجه به ظرفیت بالای درگیری میان دوطرف شکننده است. بنابراین آلمان برای تأمین امنیت انرژی خود و با توجه به منابع انرژی روسیه و انحصار این کشور بر منابع انرژی آسیای مرکزی و بر شبکه‌های انتقال انرژی آسیای مرکزی به اروپا، طرح نورد استریم ۲ را با روسیه امضا کرد که گاز روسیه را بدون عبور از خاک کشورهای اوکراین و لهستان، مستقیم و از راه بستر دریای بالتیک به آلمان می‌رساند تا امنیت انرژی خود را از درگیری‌های احتمالی آینده حفظ کند. همچنین سبب ارتقای مرکزیت خود در حوزه انرژی و تثبیت موقعیت و گسترش نفوذ سیاسی و اقتصادی خود در روسیه شود. این طرح در صورت خروج از حالت تعلیق و بهره‌برداری، برای روسیه نیز منافع بسیاری به همراه خواهد داشت: نخست، به دلیل ظرفیت بالای انتقال انرژی به میزان ۵۵ میلیارد مترمکعب در سال بدون عبور از خاک کشورهای سوم به آلمان، در سیاست متنوع‌سازی این کشور در زمینه انتقال انرژی به اروپا اهمیت راهبردی دارد؛ دوم، با توجه به وابستگی روسیه به درآمدهای نفتی و گازی، این طرح درآمد هنگفتی به روسیه می‌رساند و سوم، ابزار قدرت مهمی را برای مقابله با سیاست‌های ضدروس کشورهای منطقه اروپای شرقی و همچنین آمریکا و نهادهای غربی در اختیار این کشور قرار می‌دهد تا در چانه‌زنی‌های آینده به‌ویژه با اتحادیه اروپا بتواند از آن بهره‌برداری کند. از سویی، این طرح منافع برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا را به خطر انداخته و سبب مخالفتشان با آن شده است.

از میان اعضای اتحادیه اروپا، چهار کشور لهستان، استونی، لتونی و لیتوانی با این طرح بیشترین مخالفت را کرده‌اند. زیرا این کشورها این طرح را به‌عنوان وابستگی بیشتر اتحادیه اروپا به انرژی روسیه می‌بینند و از آنجا که شاهد تلاش‌های این کشور برای بازسازی هژمونی از دست‌رفته خود در کشورهای پسا شوروی هستند، نگران استفاده ابزاری روسیه از این طرح با توجه به اقدام‌های روسیه از زمان فروپاشی اتحاد شوروی برای قطع یا کاهش عرضه گاز به این کشورها به‌عنوان ابزار فشاری برای هدف‌های روسیه هستند. دوم، این طرح با دورزدن اوکراین و لهستان و عبور نکردن از خاک این کشورها ضمن آنکه این کشورها را از درآمد انتقال گاز محروم می‌کند و نقش اساسی این کشورها در انتقال گاز روسیه به اروپا را به کلی بی‌اهمیت می‌کند، اهرم فشار این کشورها در برابر روسیه را نیز از میان می‌برد. در نتیجه، بر امنیت این کشورها و در کل سیاست‌های اتحادیه اروپا در شرق اروپا تأثیر منفی خواهد داشت.

این طرح منافع آمریکا را نیز به خطر انداخته است، زیرا در صورت موفقیت با دستاوردهایی که برای روسیه به همراه خواهد داشت با هدف‌ها و تحریم‌های آمریکا علیه روسیه در تضاد است. همچنین منافع اقتصادی این کشور در بازار انرژی اروپا را به خطر خواهد انداخت، زیرا آمریکا از سال ۲۰۱۵ با افزایش استخراج و تولید نفت و گاز شیل تبدیل به بزرگ‌ترین صادرکننده نفت و گاز در سطح جهان شده است و یکی از هدف‌های این کشور به دست آوردن هژمونی در بازار انرژی اروپا به‌عنوان بزرگ‌ترین بازار مصرف گاز جهان است تا بدین وسیله ضمن به دست آوردن درآمدی هنگفت، ضربه‌ای شدید به اقتصاد روسیه به‌عنوان رقیب این کشور در سطح جهان نیز وارد کند، ولی در این راه طرح نورد استریم ۲ را مانعی برای سیاست‌ها و هدف‌های خود می‌بیند. بنابراین از همان ابتدا با آن مخالفت کرد و کوشید از هر راه ممکن جلوی توسعه این طرح را بگیرد و آن را با شکست روبه‌رو کند. هدفی که سرانجام با حمله نظامی روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ و همراهی آلمان در تعلیق این طرح به آن دست یافت و این کشور با تحریم این طرح جلوی توسعه این خط لوله را گرفت. بنابراین علت حمایت آلمان و روسیه و همچنین مخالفت برخی از اعضای اتحادیه اروپا و آمریکا با طرح نورد استریم ۲ را باید در تأثیرهایی دانست که این طرح می‌تواند بر امنیت و منافع ملی این کشورها داشته باشد.

References

- Adomeit, Hannes. (2016), "Germany, the EU, and Russia: The Conflict over Nord Stream 2", **Centre for European Studies Policy Brief**, No. 1, pp. 1-12, Available at: <https://www.carleton.ca/ces/wp-content/uploads/Adomeit-policy-brief.pdf>, (Accessed on: 9/12/2022).
- Bäumli, Georg (2016), **Russland Verstehen? Eine Theoriegeleitete Analyse der Krim-Annexion Durch Russland**, Munchen, Maximilians Universität Munchen, (Doctoral Dissertation).
- Bernhardt, Thomas (2019), **German Foreign Economic Policy in the Tension Field of East and West: The Case of the Nord Stream 2 Gas Pipeline**, Siegburg, Josef Eul Verlag GmbH.
- Casin, Mesut Hakkı and Sina Kisacik. (2021), "Understanding the New Russian Energy Policy after the Crimean Crisis: A Case Study on Turk Stream, Power of Siberia, and Nord Stream 2 Natural Gas Projects" UPA Strategic Affairs, Vol. 2, No. 1, pp. 206-255, Available at: <https://www.dergipark.org.tr/en/pub/upa/issue/60728/899034>, (Accessed on: 9/12/2022).
- Chuvyckina, Inna (2017), **Perpektiven des Energiedialoges EU-Russlands: eine Wissenschaftliche Szenarioanalyse**, Bremen, Universität Bremen, (Doctoral Dissertation).
- Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal (2012), "Neo-Realism and Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran", **Journal of Foreign Policy**, Vol. 26, No. 1, pp. 31-

- 54, Available at: http://fp.ipisjournals.ir/article_9333.html (Accessed on: 23/7/2022), [in Persian].
- Domingues, Bennett (2010). **Western Values and the Russian Energy Weapon**, Washington, Georgetown University, (Doctoral Dissertation).
- Dougherty, James and Robert Pfaltzgraff (2010), **Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey**, Translated by: Bozorgi and Tayyeb, Tehran, Ghoomes, [in Persian].
- Elliott, Stuart (2019), "IEA Cuts 2040 EU Gas Demand Forecast by Further 22 Bcm", Available at: https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/111319-iea-cuts-2040-eu-gas-demand-forecast-by-further-22-bcm_ (Accessed on: 8/11/2021).
- Eser, Patrick, Chokani, Nahid and Reza Abhari (2019), "Impact of Nord Stream 2 and LNG on Gas Trade and Security of Supply in the European Gas Network of 2030. **Applied energy**, Vol. 238, pp. 816-830, (doi: j.apenergy.2019.01.068).
- European Commission (2020), "Quarterly Report on European Gas Markets", Available at: https://www.ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/quarterly_report_on_european_gas_markets_q2_2020.pdf (Accessed on: 8/9/2021).
- European Commission (2021), "Quarterly Report on European Gas Markets", Available at: https://www.ec.europa.eu/energy/sites/default/files/quarterly_report_on_european_gas_markets_q4_2021_final.pdf (Accessed on: 6/2/2022).
- European Parliament (2019), "Gas Imports: New Rules for Pipelines from Non-EU Countries", Available at: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20190328STO33742/gas-imports-new-rules-for-pipelines-from-non-eu-countries> (Accessed on: 8/13/2021).
- Farajirad, Abdolreza and Roohollah Salehi Dolatabad (2017), "The Importance of Energy Role on Russian's Foreign Policy", **Central Asia and the Caucasus journal**, Vol. 23, No. 98, pp. 33-66, Available at: http://www.ca.ipisjournals.ir/article_28045.html (Accessed on: 7/26/2022), [in Persian].
- Frank, Anna (2019), **Deutschlands Versorgung mit Energieressourcen und die Bedeutung Russlands beim Energiehandel mit Europa: Entwicklung Theoretischer Ansätze und Kooperationsperspektiven**, München, GRIN Verlag.
- Gazprom (2021), "Nord Stream 2", Available at: <https://www.gazprom.com/projects/nord-stream2/>, (Accessed on: 8/18/2021).
- Gehnen, Hendrik (2008) **Die Nord Stream Pipeline: Politisches Instrument oder Interkonnektor?**, Oslo, Universität Oslo, (Master's Thesis).
- Götz, Roland (2017), "Analyse: die Zukunft des Ukrainischen Gastransmissionssystems", Available at: <http://www.bpb.de/internationales/europa/ukraine/258831/analyse-die-zukunft-des-ukrainischen-gastransmissionssystems> (Accessed on: 8/15/2021).

- Guliyev, Farid (2020), "Trump's "America First" Energy Policy, Contingency and the Reconfiguration of the Global Energy Order", **Energy Policy**, Vol. 140, No. 111435, pp. 1-10, (doi: j.enpol.2020.111435).
- Hasanov, Samir (2019), **Außenpolitische Herausforderungen Russlands nach der Sowjetära**. In *Imperiales Erbe?* (pp. 31-45), Wiesbaden, Springer VS.
- Herold, Sebastian (2018), "Gefangen? Abhängigkeiten in der Deutsch-Russischen Gasbeziehung - Stand und Perspektive (Captured? Dependencies in German-Russian Gas Relations - Status Quo and Perspectives)", **Hochschule Darmstadt**, No. 3, pp. 1-15, (doi: ssrn.3256851).
- Isna News (2021), "Completion of Construction of Nord Stream 2 Gas Pipeline from Russia to Germany", Available at: <https://www.isna.ir/news/1400061913961> (Accessed on: 6/2/2022), [in Persian].
- Karkhiran Khozani, Khosrow, Vosoughi, Saeed and Shahrouz Ebrahimi (2021), "The Nature of Interrelations between Germany and the Russian Federation on Central Asia", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 27, No. 113, pp. 61-84, Available at: http://www.ca.ipisjournals.ir/article_244896.html (Accessed on: 2/8/2022), [in Persian].
- Lohmann, Sascha and Kirsten Westphal (2019), "US-Russland-Politik Trifft Europäische Energieversorgung: die Folgen Unilateraler Sanktionen und Wachsender Marktkonkurrenz", **SWP-Aktuell**. No. 1, pp. 1-8, (doi: 10.18449/2019A01)
- Łoskot-Strachota, Agata., Bajczuk, Rafał and Szymon Kardaś (2018), "Nord Stream 2 Divides the West-America's Tough Game Against Nord Stream 2" Policy Commons, No. 1, pp. 1-10, Available at: <https://www.policycommons.net/artifacts/2264577/nord-stream-2-divides-the-west/3023631/>, (Accessed on: 9/11/2022).
- Łoskot-Strachota, Agata., Bajczuk, Rafał and Szymon Kardaś (2018), "Nord Stream 2 Divides the West", Centre for Eastern Studies-OSW-Commentary, No. 273, pp. 1-10, Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2018-06-18/nord-stream-2-divides-west>, (Accessed on: 9/11/2022).
- Luhmann, Hans (2020), "Nord Stream 2: Wirtschaftskrieg der USA?", Available at: <https://www.wirtschaftsdienst.eu/inhalt/jahr/2020/heft/8/beitrag/nord-stream-2-wirtschaftskrieg-der-usa.html> (Accessed on: 8/12/2021).
- Moshirzadeh, Homeira (2011), **Development in International Relations Theories**, Tehran, SAMT, [in Persian].
- Müller, Graff and Christian Peter (2017), **Die Beziehungen zwischen der EU und Russland: Spannung und Kooperation**, Baden – Baden, Verlag Nomos.
- Newnham, Randall (2011), "Oil, Carrots, and Sticks: Russia's Energy Resources as a Foreign Policy Tool", **Journal of Eurasian Studies**, Vol. 2, No. 2, pp. 134-143, (doi: j.euras.2011.03.004).

- Nikiforov, Autoren and Gunter Hackemesser (2018), **Die Schlacht um Europas Gasmarkt**, Heidelberg, Springer Verlag.
- Rumer, Eugene (2018), "Opposition to Nord Stream 2 Makes No Sense for America or Europe", Available at: <https://www.carnegieendowment.org/2018/08/12/opposition-to-nord-stream-2-makes-no-sense-for-america-or-europe-pub-77038>. (Accessed on: 8/13/2021).
- Sabbaghian, Ali and Roya Rasoolii (2021), "Stability Analysis of Russia-EU Energy Relations after the Ukraine Crisis from Perspective of the Interdependence Theory", **Central Eurasia Studies**, Vol. 14, No. 1, pp. 177-201, (doi: JCEP.2020.280927.449842), [in Persian].
- Shaffer, Brenda (2013), "Natural Gas Supply Stability and Foreign Policy", **Energy Policy**, No. 56, pp. 114-125, (doi: j.enpol.2012.11.035).
- Shirkhani, Mohammad Ali and Akbar Mehdizadeh (2009), "Pragmatism in Foreign Policy and Development of Iran-China Economic Relations (1979 – 1999)", **Politics Quarterly**, Vol. 38, No. 4, pp. 201-226, Available at: https://www.jpq.ut.ac.ir/article_27711.html (Accessed on: 29/7/2022), [in Persian].
- Shirkhani, Mohammad Ali and Hamed Mohajerpour (2013), "Realism and the Role of Energy Sources in Foreign Policy", **Journal of Political and International Research**, Vol. 4, No. 13, pp. 1-41, Available at: http://www.pir.iaush.ac.ir/article_554890.html?lang=fa (Accessed on: 6/8/2022), [in Persian].
- Siddi, Marco (2020), "Theorising Conflict and Cooperation in EU-Russia Energy Relations: Ideas, Identities and Material Factors in the Nord Stream 2 Debate", **East European Politics**, Vol. 36, No. 4, pp. 544-563, (doi: 21599165.2019.1700955).
- Sodaei, Ali. (2022), "Will the US Replace Russia in the European Gas Market?", Available at: <https://www.bbc.com/persian/business-60873009> (Accessed on: 21/4/2022), [in Persian].
- Sydoruk, Tetiana, Stepanets, Pavlo and Iryna Tymeichuk (2019), "Nord Stream 2 as a Threat to National Interests of Poland and Ukraine. Studia Politica", **Romanian Political Science Review**, Vol. 19, No. 3-4, pp. 467-490, Available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/68455> (Accessed on: 13/8/2022).
- Sziklai, Balázs., Kóczy, László and Dávid Cserecsik (2020), "The Impact of Nord Stream 2 on the European Gas Market Bargaining Positions", **Energy Policy**, Vol. 144, No. 111692, pp. 1-14, (doi: j.enpol.2020.111692).
- Szymanski, Konrad (2016), "Russia's Gas Pipeline Threatens European Unity" Financial Times, Available at: <https://www.ft.com/content/25a17928-96c3-11e6-a1dc-bdf38d484582>, (Accessed on: 8/28/2021).
- The Economist (2021), "Why Nord Stream 2 is the World's Most Controversial Energy Project", Available at: <https://www.economist.com/the-economist->

explains/2021/07/14/why-nord-stream-2-is-the-worlds-most-controversial-energy-project (Accessed on: 8/19/2021).

Trump, Donald (2018), “Trump lashes out at Nord Stream 2, Says Germany is “Totally Controlled” by Russia”, Available at: <https://www.cleanenergywire.org/news/trump-lashes-out-german-russian-gas-trade/trump-lashes-out-nord-stream-2-says-germany-totally-controlled-russia>, (Accessed on: 8/18/2021).

Waltz, Kenneth (2015), **Theory of International Politics**, Translated by: Talebi Arani, Tehran, Mokhatab Publication, [in Persian].

Yafimava, Katja (2015), “European Energy Security and the Role of Russian Gas: Assessing the Feasibility and the Rationale of Reducing Dependence”, Available at: <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1554.pdf>, (Accessed on: 8/20/2021).